

BarentsObserver – videre utvikling og organisering

En utredning utført av **Thor Woje**

24. september 2015

Innhold:

Forslag til ny organisering og til formålsbeskrivelse	s 2
1. Innledning	s 3
2. Utviklingstrekk	s 3
3. Eierskap og organisering	s 4
4. Forslag til ny organisering trukket	s 5
5. Uklar eierholdning	s 6
6. Påkrevd organisasjonsendring	s 7
7. Redaktørplakaten gir ryddighet	s 9
8. Lov om redaksjonell fridom i media	s 10
9. Arbeidsvilkår i Russland	s 10
10. Mulig framtidig samarbeidspartner	s 11
11. Formålsbeskrivelse	s 13
12. Forslag til organisasjonsendring	s 13
Vedlegg 1. Redaktørplakaten	s 15
Vedlegg 2. Lov om redaksjonell fridom i media	s 16

Forslag til ny organisering:

1. BarentsObserver etableres som en selvstendig redaksjon og organiseres som en egen avdeling innenfor Barentssekretariatet.
2. Redaksjonen ledes av ansvarlig redaktør som ansettes på Redaktørplakatens vilkår.
3. Ansvarlig redaktør ansettes av styret i Barentssekretariatet som utgiverselskap og rapporterer direkte til styret.
4. Ansvarlig redaktør ansetter øvrige redaksjonelle medarbeidere og har personalansvar for disse. Ansettelseskontrakter tydeliggjør redaksjonelt arbeidsområde.
5. Det utarbeides eget avdelingsbudsjett for BarentsObserver som inkluderer midler til reiser, frilansinnkjøp og utviklingsarbeid. Budsjettet vedtas som en del av virksomhetens totalbudsjett som daglig leder står ansvarlig for.
6. Daglig leder i Barentssekretariatet og ansvarlig redaktør skal som arbeidsgiverrepresentanter tilstrebe et godt samarbeidsklima og bidra til at virksomhetens samlede interesser ivaretas på best mulig måte.
7. Ansvarlig redaktør har møte- og forslagsrett i styret i saker som direkte angår eller berører BarentsObserver.
8. Redaksjonelle medarbeidere kan påta seg arbeidsoppgaver for sekretariatet som ikke strider mot redaksjonell integritet. Slike oppgaver skal godkjennes av ansvarlig redaktør.
9. Ansvarlig redaktør og redaksjonelle medarbeidere som deltar på møter med eksterne aktører i regi av Barentssekretariatet, skal ha en avklart rolle for alle tilstedeværende.
10. BarentsObserver driftes innenfor vedtatt formålsbeskrivelse. Redaktøren utarbeider et redaksjonelt program som inngår i Barentssekretariatets årlige virksomhetsplan styret får seg forelagt og senere framlegger for Representantskapet. Redaksjonens aktivitetsplaner diskuteres og evalueres årlig i styret og kan naturlig knyttes til budsjettbehandlingen. BarentsObserver inngår som et eget kapittel i Barentssekretariatets årsmelding.
11. Organisasjonsendringen er så betydelig at det vil være naturlig å fristille dagens medarbeidere knyttet til redaksjonen og lyse ut rene redaksjonelle stillinger. Først tilsetter styret ansvarlig redaktør, deretter tilsetter redaktøren redaksjonelle medarbeidere i tråd med bemanningsplan og stillingshjemler.
12. Eierne gjennomgår Barentssekretariatets styringsstruktur for å klargjøre roller og funksjoner.

Forslag til formålsbeskrivelse:

BarentsObserver er en nettavis med formål å formidle nyheter og kunnskap om Barents-samarbeidet, Barentsregionen og Arktis for et bredt internasjonalt publikum. Informasjon om utviklingen i Russland og det norsk-russiske folkelige samarbeidet skal særlig vektlegges. BarentsObserver baserer sin virksomhet på en fri, uavhengig og seriøs journalistikk og skal gjennom vurderinger, analyser og formidling av ulike aktørers synspunkter bidra til å fremme ytringsfriheten.

BarentsObserver arbeider ut fra Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

1. Innledning

Barentssekretariatets styreleder har engasjert undertegnede til å foreta en uavhengig vurdering av hva som vil være den mest hensiktsmessige organisering for videre utvikling av BarentsObserver. Oppdraget favner bredt og omfatter de fleste sider av virksomheten, inkludert formål, styringsstruktur og forholdet til dagens eierskap. En eventuell aksept av Redaktørplakaten som har vært gjenstand for opphetet diskusjon både internt og eksternt, vurderes spesielt.

Denne utredningen er basert på det bildet undertegnede sitter med av produkt, organisasjon, struktur, omdømme og konfliktflater etter egne observasjoner og etter å ha snakket med en rekke direkte berørte personer samt utenforstående medieengasjerte mennesker. Den offentlige mediedebatten vår og sommer 2015 er spesielt fulgt med i. Ingen enkeltpersoner er nevnt eller gjengitt med uttalelser men bidrar til det samlede inntrykket.

Et konkret forslag til videre organisering er ansett som den viktigste delen av oppdraget. Øvrige deler av utredningen er i omfang og tidsbruk tilpasset det. Vurderinger og konkrete forslag står helt for undertegnedes regning og er ikke avklart med noen berørte før framleggelse.

Det forutsettes at beslutningstakere som leser dette, også er kjent med saksdokumenter knyttet til saken høsten 2014 og våren 2015 som det bare i begrenset grad er referert til.

Det gjøres oppmerksom på at undertegnede har vært ansvarlig redaktør i norske medier i 26 år og har gjennom 41 år i mediebransjen alltid arbeidet i medier som har akseptert Redaktørplakaten.

2. Utviklingstrekk

BarentsObserver har gjennomgått en utvikling det finnes mange eksempler på, spesielt innenfor fagpressen. Publikasjoner som ble startet for å ivareta en organisasjons eller et interessefellesskaps behov for å informere om egen virksomhet, i første rekke for interne medlemmer, men også for eksterne lesere, har utviklet seg til selvstendige redaksjonelle publikasjoner med egen ansvarlig redaktør.

Publikasjoners utgivere har innsett verdien av å ikke framstå som rene talerør for egne syn, eller å bli oppfattet som propagandaspredere, men som formidlere av ulike syn og bred informasjon om samfunnsområdet man opererer på. Dette bygger avgjørende tillit og troverdighet i informasjonsformidlingen, ikke bare i eget interessefellesskap, men også og spesielt blant eksterne mottakere. Denne troverdigheten er viktig om man ønsker å være en aktiv del av samfunnsdebatten og en påvirker i samfunnsutviklingen.

Dess bredere og allment utgiveren drifter, dess viktigere vil det være for troverdigheten å framstå med en uavhengig redaksjonell formidling av relevant informasjon knyttet til publikasjonens formål. Lesere kan da forholde seg til innholdet på en annen måte enn om dette kan oppfattes som ren informasjons- eller pr-virksomhet på vegne av utgiver.

Behovet for å profesjonalisere formidlingen gjennom å knytte til seg eller ansette profesjonelle skribenter, frilansere og journalister skaper et særskilt behov for uavhengig drift og tydelige ansvarlinjer. En stegvis profesjonell utvikling av arbeidsform og publisering blir en naturlig drivkraft i slike redaksjonelle miljøer. Skal dette fungere på en god måte og også sikre god, faglig rekruttering, skjer det best under styring av en ansvarlig redaktør som følger norsk tradisjon for redaksjonell ledelse og redaksjonelt ansvar.

BarentsObserver har gradvis utviklet seg fra å være en formidler av referatsaker og tilbyder av «byråstoff» for andre mediers bruk, til å bli en nettavis med vektlegging av selvstendig journalistikk. For lesere framstår BarentsObserver umiddelbart som en ordinær nettavis som formidler bred informasjon til et allment publikum med interesse for samfunnsutviklingen i nordområdene på tvers av landegrenser. Etter ti års eierskap og drift definerer både Barentssekretariatet og redaksjonen egen publisering som en internasjonalt anerkjent nyhetsformidler. Den er også det eneste regionale medium i europeisk del av Arktis som publiserer både på engelsk og russisk.

En slik anerkjennelse er det ulik oppfatning av, om den også skal innebære oppfatning av en troverdig og uavhengig nyhetsformidler. I enkelte mediekretser betegnes BarentsObserver fortsatt mer som en ren informasjonskanal, eller i beste fall en byråttjeneste, fra en offentlig eid virksomhet, enn som et ordinært nyhetsmedium. Andre oppfatter den som en ordinær nettavis med en innholdsproduksjon som følger vanlige pressenormer.

Dagens uryddige organisering og rolleblandinger i staben bidrar til en uklar profil og sprikende oppfatning. Dette er uheldig både for publisering og for utgiver, og det er derfor på høy tid å formalisere utviklingen BarentsObserver har vært igjennom og driften slik den i dag i realiteten framstår.

3. Eierskap og organisering

Utenriksdepartementet (UD) finansierer Barentssekretariatets virksomhet med formål nedfelt i egen avtale. Men det direkte eierskapet er lagt til de tre fylkeskommunene som utnevner sine medlemmer fra politisk ledelse til et representantskap som overordnet beslutningsorgan. Dette igjen utnevner styret som i dag består av personer fra fylkeskommunenes administrative staber. Eierne – fylkeskommunene – er altså økonomisk ikke direkte involvert i virksomheten men forvalter eierskapet på vegne av det offentlige.

Dette blir ikke bare en økonomisk og administrativ forvaltning, men inkluderer også et politisk aspekt slik representantskapet er sammensatt. Og slik styret nå er sammensatt, er det også liten avstand mellom styrets medlemmer fra sentral stab og de politisk utnevnte eierrepresentantene som overordnet i dobbelt forstand. Dette er en krevende, for ikke å si uheldig styringsstruktur, iallfall sett ut fra en medievirksomhets ståsted.

I gjeldende forlengede treårige avtale mellom UD og Barentssekretariatet, inngått i februar 2015, er det overordnede mål for programmet, som det kalles, «å bidra til tillitsbygging og grenseoverskridende kontakt med Russland i nord». Det heter videre at «programmet skal

videreføre det norsk-russiske folkelige samarbeidet i nord» innenfor en rekke samfunnsområder.

I de opplistede prioriterte oppgavene kjernestøtten skal anvendes til, er som tredje prioritet ført opp «informasjons- og kunnskapsformidling om Barentssamarbeidet, det bilaterale prosjektsamarbeidet og samfunnsutviklingen i nord».

Denne oppgaven er til nå primært løst gjennom nettstedene BarentsObserver.com og barents.no. Førstnevnte framstår langt på vei i form og innhold som en ordinær allmenn nettavis, mens sistnevnte er en «hjemmeside» og informasjonskanal som rapporterer om og gir service knyttet til sekretariatets virksomhet.

BarentsObserver er organisert som en integrert del av sekretariatets samlede virksomhet uten eget budsjett eller egen regnskapspost. De fire medarbeiderne som produserer nettavisen (russisk oversetter kommer i tillegg), er ansatt i sekretariatet på like linje med andre medarbeidere og i en flat struktur. Ut over innholdsproduksjon for nettavisen og da definert som journalister, har de andre oppgaver som saksbehandlere og rådgivere for sekretariatet. Redaktøren som også er ansatt som rådgiver, bruker hoveddelen av sin stilling på BarentsObserver mens de øvrige har mer to-delte funksjoner. Samlet er ca 2,1 årsverk direkte knyttet til produksjon av nettavisen. Ingen av redaksjonens medarbeidere har ordinært pressekort.

Den redaksjonelle virksomheten og det daglige innholdsarbeidet ledes av redaktøren. Men formelt sett blir det daglig leder av Barentssekretariatet, utgiverselskapet, som juridisk står ansvarlig for utgivelsen og det redaksjonelle innholdet, uten at dette er angitt eller framstår påtakelig bevisst internt.

De redaksjonelle medarbeiderne framstår med stort engasjement og har et til dels meget sterkt personlig «eierforhold» til egen publikasjon. Dette er nokså vanlig i redaksjonelle miljøer og representerer en viktig drivkraft, ikke minst for produktets utvikling. Men det er samtidig nødvendig internt å være bevisst at det er eieren som har det reelle eierskapet og dermed beslutningsmyndighet. Og det tilligger begge parter å utvikle gode arbeidsforhold. Medarbeiderne bør som ansatte opptre like saklige og ryddige som det de ønsker at eier og arbeidsgiver skal gjøre. Og det må kunne forventes at de opptrer med en naturlig lojalitet til utgiver og arbeidsgiver, også i en organisasjon som skal drive nyhetsformidling og framstå med meninger i det offentlige rom.

Dagens organisering av BarentsObserver framstår uryddig og lite prinsipiell, både på grunn av de redaksjonelle medarbeidernes blandede oppgaver og roller, og som følge av mangel på en definert ansvarlig redaktør som arbeider ut fra den anerkjente Redaktørplakaten.

4. Forslag til ny organisering trukket

Høsten 2014 ble en ny organisering av BarentsObserver utredet. Det var intern enighet i redaksjon og sekretariat om å foreslå nettavisen organisert som en egen avdeling i Barentssekretariatet, innføre redaktørplakaten og tydeliggjøre egne journaliststillinger.

Styret sluttet seg til innstillingen framlagt av daglig leder og la saken fram for godkjenning i representantskapet i februar 2015. Etter signaler fra eierrepresentanter (fylkeskommunene) ble saken trukket og utsatt.

Til neste møte i representantskapet 21.5.15 fremmet styret ny innstilling om å videreføre BarentsObserver som nå og ikke innføre redaktørplakaten. I forkant av møtet hadde da redaksjonen utarbeidet et skriftlig notat med forslag om å skille BarentsObserver ut fra Barentssekretariatet og etablere en ideell stiftelse med formål å finansiere BarentsObserver som fritt og uavhengig medium. Dette er i ettertid av de ansatte blitt framstilt som eneste mulige løsning.

Det er i saksframlegget høsten 2014 (sak 64/2014) argumentert saklig og godt for en ny og tydeligere organisering, og for en drift basert på Redaktørplakaten. Utenfra sett framstår det merkelig at et langt på vei omforent forslag blir trukket i siste runde, for senere (mai 2015) å ende i et vedtak om ingen endring av organisering og drift, og dertil eksplisitt vedtak om at redaktørplakaten ikke skal innføres. Bakgrunnen for denne holdningen i representantskapet framstår uklar men har trolig sammenheng med forhold knyttet til personalsaker styret nå håndterer.

Men pågående personalsaker eller mulige konflikter kan ikke være premissgiver for videre utvikling i form av at man utsetter eller unnlater å foreta organisasjonsendringer for å få på plass den organiseringen man har størst tro på.

5. Uklar eierholdning

Vedtaket om å videreføre nåværende organisering uten å innføre Redaktørplakaten har skapt sterke reaksjoner internt, som også er formidlet eksternt i flere medier. Det har resultert i skarpe reaksjoner også fra sentrale medierepresentanter mot beslutningen og oppfattede holdninger blant politikere som representerer eierne. Disse igjen har gjennom uttalelser og egne redegjørelser i fylkestingene slått tilbake mot saksframstilling og holdningspåstander. Støyen og konfliktnivået framstår høyt og klart skadelig for omdømmet både til publikasjon, utgiverselskap og eierrepresentanter – og for videre samarbeid i organisasjonen.

Uten å ta stilling til hva som er enkeltpersoners egentlige holdninger, konstateres at representanter for eierne – representantskapets medlemmer – utad har uttalt seg ulikt, sprikende og uklart om holdningen til uavhengig redaksjonell drift av BarentsObserver. Det er uheldig, spesielt når disse også er aktive politikere som skal forvalte en publikasjons interesse i en norsk tradisjon der uavhengig journalistikk og ytringsfrihet står sterkt.

I den offentlige diskusjonen har eierrepresentanter formulert seg slik at BarentsObserver verken er eller skal oppfattes som en ordinær nettavis, men som en ren informasjonsformidler for Barentssekretariatets gjøremål. Dette samsvarer verken med redaksjonens egenoppfattelse som støttes av sekretariatet, eller av BarentsObservers publiserte innhold. Her opplyses det også om at nettavisen følger Vær Varsom-plakatens bestemmelser som norsk presse under redaktøransvar arbeidet ut fra.

Det samsvarer heller ikke med formuleringer brukt i de to siste års vedtatte virksomhetsplaner. Der heter det (2014) at BarentsObserver skal gjennom nyhetsartikler promotere det bilaterale og multilaterale prosjektsamarbeidet i Barentsregionen. Nyheter og bakgrunnsartikler publiseres med en objektiv tilnærming. Kommentarer skal bidra til å vise mangfoldet av meninger om samfunnsforhold i nord.

I inneværende års plan (2015) står det at nyhetsportalen BarentsObserver skal publisere nyheter, analyser, kommentarer, foto og video fra Barentsregionen og Arktis. Og videre også her: Kommentarer skal bidra til å vise mangfoldet av meninger om samfunnsforhold i nord.

I siste plan trekkes et tydeligere skille til barents.no. Dette nettstedet skal brukes til bedre synlighet av prosjektsamarbeidet i form av løpende oppdateringer av nye prosjekter og gjennom nyhetsartikler som skal promotere det bilaterale samarbeidet.

Eierrepresentanter viser til at BarentsObserver skal fortsette sin virksomhet som før, uten eierinnblanding mot redaksjonen som de hevder heller aldri skal ha skjedd. Dette har igjen redaksjonen imøtegått gjennom innlegg i flere medier. Det har altså pågått en krangel i det offentlige rom mellom redaksjonens medlemmer på den ene siden og eierrepresentanter på den andre. Samtidig er det blitt kjent at det parallelt håndteres interne personalsaker som henger sammen med sakskomplekset.

Den åpne debatten tyder også på at det blant eierne er manglende kunnskaper om Redaktørplakatens innhold og hvordan redaksjoner ledes og driftes under denne.

Dette høye konflikt- og støynivået tjener ikke organisasjonen, men illustrerer samtidig at det må finnes en løsning på videre organisering som er noe annet enn «fortsette som før».

6. Påkrevd organisasjonsendring

BarentsObserver er kommet i en utviklingsfase som tilsier en tydeligere og ryddigere organisering, som igjen kan bidra til en enda tydeligere produktprofil. Å fortsette som før, er en dårlig, for ikke å si umulig løsning for alle parter – ikke minst etter all støyen i offentlighet.

BarentsObservers redaksjon er i dag en integrert del av Barentssekretariatet. Sammen representerer de en betydelig kompetanse og et kontaktnett som man til nå gjensidig har trukket veksler på. Det er ikke noe som tilsier at ikke en samlet virksomhet fortsatt kan utvikles videre under en felles paraply.

I avtalen med UD framgår det at Barentssekretariatet skal drive informasjons- og kunnskapsformidling. Hvordan Barentssekretariatet driver og organiserer sitt informasjonsarbeid, overlater UD til sekretariatet selv å avgjøre. BarentsObserver har vært et viktig verktøy for å løse denne oppgaven og vil fortsatt kunne være det, men da gjennom en ryddigere organisering og med formalisert redaksjonell frihet.

I diskusjonen om BarentsObservers framtid er det klargjort at UD ikke har innvendinger til at nettavisen med Barentssekretariatet som utgiver drives redaksjonelt uavhengig etter redaktørplakatens bestemmelser. Tvert imot heter det i brev form at UD anser det som en fordel om BarentsObserver «fortsatt har en mest mulig uavhengig linje. Det vil være viktig for dens troverdighet og legitimitet». Videre klargjør UD at økt redaksjonell uavhengighet gjennom undertegning av Redaktørplakaten ikke vil ha noen negativ innvirkning for finansiering fra UD. Departementet henviser til Norads allerede utgivelse av avisen Bistandsaktuelt som opererer etter Redaktørplakaten.

En etablering av BarentsObserver som en egen avdeling og innføring av redaktørplakaten framstår som det mest naturlige neste utviklingstrinn, i tråd med konklusjonene i saksframlegget og styrets opprinnelige innstilling høsten 2014. Dette er i tråd med primærønsket til de redaksjonelle medarbeiderne, slik det fortsatt må oppfattes. Erfaringene man over tid høster med en slik organisering, vil avgjøre om andre alternativer kan bli aktuelle i framtiden.

En utskillelse i en ikke-kommersiell stiftelse som senere foreslått av BarentsObservers medarbeidere, eller i et eget selskap som kunne være et alternativ, framstår verken naturlig eller påkrevd ut fra hva som antas vil tjene Barentssekretariatets samlede virksomhet og formål best. Sett fra utgiverstøsted er det vanskelig å se hva som skulle være gode argumenter for å gi fra seg en publikasjon som så vesentlig bidrar til å løse sekretariatets oppgaver, og som kan utvikles naturlig innenfor organisasjonen. Det framstår åpenbart riktigst fortsatt å trekke på felles ressurser, utvikle et samarbeidsmiljø og utnytte naturlige samarbeidsflater.

Alternativene for utskillelse er dessuten forbundet med høy økonomisk risiko. Den faste kostnadsbasen vil være betydelig større enn det dagens integrerte økonomi representerer. Ut over en stiftelses- eller aksjekapital vil virksomheten selv måtte sørge for tilstrekkelige inntekter for å finansiere driften.

Medarbeiderne viser selv til framtidige driftsmidler basert på kommersielle inntekter (annonsesalg, salg av tjenester), prosjektmidler og direkte støtte fra ikke nevnte bidragsytere. Brukerbetaling anses ikke aktuelt, spesielt begrunnet med lesere i Russland som et hovedmarked.

Medieøkonomien knyttet til allmenne medier er generelt sterkt presset, og en hel bransje sliter i dag med å skaffe tilstrekkelige inntekter. Mulighetene for kommersielt annonsesalg vil være svært begrenset, og det vil også ha en kostnadsside knyttet til enten eget salgsapparat eller kjøp av slike tjenester. Mulighetene for direkte støtte, enten fra næringsinteresser eller ideelle organisasjoner, framstår også klart begrenset. Det er ikke sannsynliggjort en rimelig inntektsstrøm som over tid vil kunne finansiere løpende driftskostnader i egenetablert organisasjon og virksomhet.

UD har dessuten tilkjennegitt at det ikke er mulig å bruke dagens midler til Barentssekretariatet til å utskille BarentsObserver for å finansiere virksomheten i eksempelvis en stiftelse.

En hovedpremiss for stiftelses-modellen som «eneste aktuelle», er eiernes avvisning av forslaget til avdelingsorganisering og innføring av redaktørplakaten. Sistnevnte er en forutsetning for å framstå redaksjonelt uavhengig og troverdig, og for å kunne få det arbeidsverktøy som norsk pressekort representerer og som vil gi sikrere arbeidsvilkår i Russland.

Dersom motstand mot å formalisere en uavhengig redaksjonell drift innenfor dagens virksomhet ikke er av vesentlig prinsipiell karakter for eierne, burde det være i alles interesse å få saken inn på sporet som ble foreslått høsten 2014. Forutsetningen for stiftelse som «eneste aktuelle» faller da bort.

7. Redaktørplakaten gir ryddighet

Redaktørplakaten ble første gang vedtatt i 1953 og har siden vært den mest sentrale avtale i norsk presse mellom utgivere og redaktører. Den gir redaktøren stengsel mot eierinngrep, den gir de nødvendige fullmakter til meningsfrihet og fullmakter til å styre og lede redaksjonen uavhengig og ut fra ideelle fordringer.

Redaktørplakaten forplikter til å ivareta ytringsfrihet, til å fremme saklig og fri informasjons- og opinionsformidling, til å klargjøre hva som er informasjon og fakta, og hva som er mediets egne meninger og vurderinger. Innenfor mediets grunnsyn og formålsbestemmelser har redaktøren full frihet til å forme mediets meninger, selv om de i enkelte spørsmål ikke deles av utgiver eller styret.

Redaktørplakaten garanterer overfor lesere og brukere for uavhengighet, troverdighet, etisk standard, for medarbeidernes integritet og selvstendighet og for mediets samfunnsoppdrag. Gjennom å fremme meningsmangfoldet fremmes også ytringsfriheten. Med Russland som sentralt nedslagsfelt for BarentsObservers virksomhet, er dette ikke minst viktig. Redaktørplakaten vil gi publikasjonen legitimitet, og den vil tydeliggjøre at BarentsObservers analyser og meninger ikke representerer norske myndigheters eller fylkeskommunenes syn som eiere.

Redaktørplakaten fratrar ikke eierne viktig råderett over utgivelsen. Det er eier som bestemmer formål med publikasjonen, konsept, nedslagsfelt og budsjett med stillingshjemler. Eier ansetter også ansvarlig redaktør.

Innenfor formål og budsjett står så redaktøren for redaksjonelle ansettelse, redaksjonelt program og aktivitetsplaner, organisering av redaksjonen, daglige prioriteringer og ledelse. Redaktøren står ansvarlig for alt innhold, inkludert publikasjonens egne meninger.

Dette betyr ikke at eier ikke kan ha synspunkter på innholdet. Eier kan følge med på og stille spørsmål om formål ivaretas og om virksomhets- og aktivitetsplaner følges. Men eier kan ikke på noen måte instruere eller overprøve redaktøren i redaksjonelle spørsmål.

Et naturlig tidspunkt for diskusjon om og evaluering av publikasjonens innhold vil være i forbindelse med budsjettbehandling og fastlegging av nye planer.

Redaktørplakaten skaper ryddighet mellom eier/utgiver og redaktør, og den bidrar også til ryddige styringslinjer internt i organisasjonen.

Mens Redaktørplakaten er godt innarbeidet og anses som en selvfølge i vanlige nyhetsmedier, har det over tid vært store diskusjoner internt i fagpressen, spesielt der fagorganisasjoner eller fagforeninger er utgiver av «medlemsblad». Kontroversielle spørsmål er og kan fortsatt være redaktørens rett til å fremme egne meninger som kan gå på tvers av organisasjonens offisielle syn. Også retten til kildebredde i dekingen, der eieren kan ønske å framstå helst som enkilde til en saks faktainnhold og synspunkter, kan være kontroversielt for noen.

Dobbelroller der redaktør også er informasjonssjef eller har andre funksjoner i organisasjonen, har også vært diskusjonstema. Men det er utført et betydelig arbeid de fleste steder med å rydde opp i dette slik at det er klarhet i rollene. Dermed sikres også størst mulig troverdighet overfor leserne. I dag er akseptering av Redaktørplakaten det fremste kriterium for å kunne bli medlem i organisasjonen Fagpressen. Rundt 210 små og store publikasjoner er for tiden medlemmer gjennom å slutte seg til Redaktørplakaten, og de arbeider også etter norske mediers felles etiske regelverk nedfelt i Vær Varsom-plakaten.

8. Lov om redaksjonell fridom i media

Slik BarentsObserver i dag driver og framstår, omfattes nettavisen mest sannsynlig allerede av *Lov om redaksjonell fridom i media*. Loven gjelder for elektroniske massemedium som driver journalistisk produksjon og formidling av nyheter, aktualitetsstoff og samfunnsdebatt. Et slikt medium skal ha en redaktør som tar avgjørelse om innholdet i mediet eller om en del av dette.

Innenfor rammen av grunnsynet og formålet til virksomheten skal redaktøren lede den redaksjonelle virksomheten og ta avgjørelser i redaksjonelle spørsmål. Eieren av medieforetaket eller den som på eierens vegne leder foretaket, kan ikke instruere eller overprøve redaktøren i redaksjonelle spørsmål, heter det blant annet i loven.

Redaktørplakaten bygger på samme tenkning – redaktørens frie stilling til å bestemme innhold, lede redaksjonen og dertil forme mediets meninger. I tillegg åpner den for det verktøy pressekortet er.

9. Arbeidsvilkår i Russland

En aksept av redaktørplakaten innebærer at redaksjonelle medarbeidere gis tilgang til norsk pressekort som arbeidsredskap. Det åpner igjen for pressevisum og akkreditering i Russland. Dette vil også bidra til økt sikkerhet for medarbeidere på oppdrag i Russland. Ifølge UD har frilansere og andre som står utenfor etablerte medier, hatt problemer med arbeidsvilkårene. For å få russisk pressekort må norsk pressekort og tilknytning til etablert medieinstitusjon være dokumentert.

Noen journalister reiser til Russland på journalistoppdrag uten pressevisum og presseakkreditering. Ambassaden i Moskva fraråder dette. Både pressevisum og -akkreditering er krav russiske myndigheter stiller, og brudd på dette kan føre til uheldige konsekvenser, som utestengelse og innreisenekt til Russland.

Ambassadens erfaring er at utenlandske journalister som har alle formaliteter i orden, i utgangspunktet kan skrive om de temaene de vil uten at myndighetene reagerer aktivt. Vanskeligheter med å få folk i tale kan derimot være en større utfordring, spesielt i utfordrende områder.

Hovedregelen er altså: Alle utenlandske journalister som jobber i Russland må ha pressevisum og -akkreditering. Visum søkes via den russiske ambassaden i Oslo eller generalkonsulatet i Kirkenes, mens akkrediteringen søkes via Utenriksministeriet (MID) i Moskva.

Søknader må ha vedlagt en attest eller annet dokument utstedt av en yrkesorganisasjon som godtgjør at vedkommende er profesjonell journalist, og et dokument utstedt av arbeidsgiver som viser at formålet med reisen er å utføre journalistisk arbeid.

Det å sikre gode arbeidsvilkår og personlig sikkerhet for medarbeidere i BarentsObserver på oppdrag i Russland, er et særskilt argument for å innføre Redaktørplakaten.

10. Mulig framtidig samarbeidspartner

I tillegg til BarentsObserver har nettavisen High North News (etablert 2014) nordområdene som interesse- og dekningsområde. High North News er organisert som en avdeling under Nordområdesenteret ved Universitetet i Nordland og har helt fra starten av arbeidet med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten som grunnlag. Redaksjonen består av 2,5 journaliststillinger pluss redaktør som har ulike tilleggsoppgaver – i sum anslagsvis drøye tre årsverk, altså noe mer enn i BarentsObserver.

Publikasjonene selv finner få likhets- eller berøringspunkter i profil og innhold. BarentsObserver som følger regional utvikling og samarbeid innenfor Barentsregionen, skriver etter eget utsagn mest om Russland, sett fra folk og miljøer derfra. Alt stoff publiseres både på engelsk og russisk.

High North News favner geografisk bredere. I utgangspunktet er dekningsområdet åtte land som ligger samlet rundt polhavet, med redaksjonens eget ståsted som utgangspunkt. Dekningen vil være spesielt preget av nyheter og analyser knyttet til næringsliv og politikk, men også til forskning og kultur. Oppmerksomheten er i begynnelsen rettet mot «de nære nordområdene», men det er en ambisjon å gi en best mulig totaldekning der også øvrige nordatlantiske nasjoner og Russland er inkludert.

Den primære målgruppe er et norskspråklig publikum som gjennom profesjon, arbeidsforhold eller interesse er opptatt av nordområdene. Deler av innholdet publiseres på engelsk og omfanget av dette skal økes.

Ut fra tilmålt tid er det ikke foretatt noen systematisk innholdsanalyse av de to nettavisene. Det er berøringspunkter, men profilene framstår nokså ulike. Egne ambisjoner, utviklingsbehov og det forhold at det nå eksisterer to publikasjoner som kan oppfatte seg i en viss konkurranse, vil sannsynligvis medføre at begge stoffområder, geografiske nedslagsfelt og dermed berøringsflater utvides. Tegn på dette kan alt ses.

At det eksisterer to publikasjoner i en viss konkurranse, kan være stimulerende for begge og ikke minst være til gunst for lesere. Men mens den ene offentliggjør en uavhengig redaksjonell virksomhet basert på Redaktørplakaten, gjør den andre ikke det. Dette er en betydelig forskjell og gjør noe med oppfattelsen utad av publikasjonene og deres innhold.

High North News er offentlig finansiert i en treårsperiode (ut 2016) og må avklare videre finansiering i perioden. BarentsObserver er mer langsiktig finansiert innenfor Barentssekretariatets midler. Et relevant spørsmål i denne sammenhengen er om offentlige midler helt skal finansiere aktører i mediebransjen som både kan ha egne berøringsflater, og som dessuten kan komme i markedsmessig berøring med andre økonomisk selvfinansierte produkter.

Men når det nå for tiden eksisterer to offentlig finansierte nettaviser med geografiske og innholdsmessige berøringsflater seg imellom, er det uansett naturlig å stille spørsmål om et mulig framtidig samarbeid kan utnytte samlede ressurser bedre i den gode saks tjeneste.

Et slikt samarbeid kan ha ulike former men bør som utgangspunkt være tuftet på naturlig kontakt mellom redaksjonene og en opplevd gjensidig nytte av å samarbeide. En nærliggende variant kan være stoffsamarbeid knyttet til delvis stoffutveksling og felles dekning av enkelte hendelser og arrangementer.

Framtidig finansieringsbehov og fornuftig ressursutnyttelse kan presse fram nærmere vurdering av et tettere formelt samarbeid eller en form for sammenslåing. Her kan tenkes modeller som fortsatt to publikasjoner og to redaksjoner i formalisert samarbeid, fortsatt to publikasjoner men under en felles ansvarlig redaktør, eller én sammenslått publikasjon med én redaksjon, eventuelt fordelt på to lokasjoner.

High North News er på sin side helt åpen for å diskutere ulike samarbeidsformer men opplever at en slik åpenhet ikke er til stede i BarentsObserver.

En nærmere vurdering av mulig samarbeid anses å ligge utenfor rammene for dette oppdraget. Dette er også tanker og prosesser som må modnes og som kan ta lang tid. Men en naturlig tilråding er at det opprettes kontakt mellom de to redaksjonene for å finne ut av om det er grunnlag for å starte et begynnende samarbeid begge publikasjoner kan ha nytte av slik de i dag drives.

11. Formålsbeskrivelse

Redaksjonen i BarentsObserver og sekretariatet har selv utarbeidet forslag til formålsbeskrivelse som tidligere er presentert styret og eiere. I sak 64/2014 lyder forslaget:

BarentsObserver har som formål å formidle frie og uavhengige nyheter og kunnskap om Barentssamarbeidet, Barentsregionen og Arktis for et bredt internasjonalt publikum. Med vekt på god journalistikk, analyser og vurderinger, samt formidling av andre aktørers synspunkter, skal BarentsObserver fremme ytringsfriheten. Informasjon om utvikling i Russland og grenseregionalt samarbeid skal særlig vektlegges.

Siste utkast (mai 2015) i forbindelse med forslag om utskillelse i en stiftelse, har følgende innledning:

Stiftelsen BarentsObserver har som formål å finansiere driften av nettavisen BarentsObserver som formidler av frie og ... (videre lik formulering).

Organisert fortsatt innenfor Barentssekretariatet kan det være naturlig å knytte formålsformuleringen enda tydeligere til Barentssekretariatets formål. Inkludert noen språklige justeringer, fremmes følgende justerte forslag:

BarentsObserver er en nettavis med formål å formidle nyheter og kunnskap om Barentssamarbeidet, Barentsregionen og Arktis for et bredt internasjonalt publikum. Informasjon om utviklingen i Russland og det norsk-russiske folkelige samarbeidet skal særlig vektlegges. BarentsObserver baserer sin virksomhet på en fri, uavhengig og seriøs journalistikk og skal gjennom vurderinger, analyser og formidling av ulike aktørers synspunkter bidra til å fremme ytringsfriheten. BarentsObserver arbeider ut fra Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

12. Forslag til organisasjonsendring

BarentsObserver foreslås organisert som en selvstendig redaksjon og som en egen avdeling innenfor Barentssekretariatet med eget budsjett. Den ledes av ansvarlig redaktør som ansettes av styret på Redaktørplakatens vilkår. Redaktøren rapporterer også direkte til styret.

Ansvarlig redaktør ansetter og har personalansvar for redaksjonelle medarbeidere i tydeliggjorte redaksjonelle funksjoner. Redaktøren gis en tydelig arbeidsgiverfunksjon og blir en del av selskapets samlede øverste ledelse.

Forslaget i sin helhet er gjengitt som innledning til denne utredningen.

Organisasjonsendringen anses så betydelig at det vil være naturlig å fristille dagens medarbeidere knyttet til redaksjonen og lyse ut rene redaksjonelle stillinger. Dette ses også i sammenheng med en nødvendig avklaring av ressursbruken i BarentsObserver og eksisterende kombinasjonsfunksjoner. Det er neppe automatikk i at de fire medarbeiderne

som utgjør 2,1 årsverk redaksjonelt, overføres i sin helhet som fire fulle redaksjonelle årsverk i BarentsObserver.

Uansett må styret først avklare og tilsette ansvarlig redaktør som gis arbeidsgiverfunksjon. Deretter tilsetter redaktøren journalister og eventuelt andre redaksjonelle medarbeidere i tråd med bemanningsplan og stillingshjemler.

Det anses også nødvendig at Barentssekretariatets styringsstruktur gjennomgås for klargjøring av roller og funksjoner. Ansvarlig redaktør må kunne rapportere til et styre som har reell beslutningsmyndighet, og der det fra eierrepresentanter ikke opptres på en måte som kan oppfattes som politisk overstyring.

Skal organisasjonen utvikle seg videre i en positiv og profesjonell retning, må alle parter respektere og forsvare den plattformen den redaksjonelle virksomheten arbeider ut fra, samtidig som det opptres med naturlig lojalitet i arbeidsforholdene.

Bodø, 24. september 2015

Thor Woje

Vedlegg:

1. Redaktørplakaten
2. Lov om redaksjonell fridom i media

Vedlegg 1

Redaktørplakaten

Redaktørens plikter og rettigheter

En redaktør skal alltid ha frie mediers ideelle mål for øye. Redaktøren skal ivareta ytringsfriheten og etter beste evne arbeide for det som etter hans/hennes mening tjener samfunnet.

Gjennom sitt medium skal redaktøren fremme en saklig og fri informasjons- og opinionsformidling. Redaktøren skal etterstrebe en journalistikk som gjør det klart for mottakeren hva som er reportasje og formidling av informasjoner og fakta, og hva som er mediets egne meninger og vurderinger.

En redaktør forutsettes å dele sitt mediums grunnsyn og formålsbestemmelser. Men innenfor denne rammen skal redaktøren ha en fri og uavhengig ledelse av redaksjonen og full frihet til å forme mediets meninger, selv om de i enkelte spørsmål ikke deles av utgiveren eller styret. Kommer redaktøren i uløselig konflikt med mediets grunnsyn, plikter han/hun å trekke seg tilbake fra sin stilling. Redaktøren må aldri la seg påvirke til å hevde meninger som ikke er i samsvar med egen overbevisning.

Den ansvarshavende redaktør har det personlige og fulle ansvar for mediets innhold. Redaktøren leder og har ansvaret for sine medarbeideres virksomhet, og er bindeleddet mellom utgiveren/styret og de redaksjonelle medarbeiderne. Redaktøren kan delegerer myndighet i samsvar med sine fullmakter.

Denne erklæring er blitt til i samarbeid mellom Norske Avisers Landsforbund (nå Mediebedriftenes Landsforening) og Norsk Redaktørforening, vedtatt av begge organisasjoner 22. oktober 1953, revidert i 1973 og i 2004.

Vedlegg 2

Lov om redaksjonell fridom i media

§ 1. Føremål

Føremålet med lova er å sikre redaksjonell fridom i media.

§ 2. Verkeområde

Lova gjeld for

1. dagsaviser og andre periodiske publikasjonar som driv journalistisk produksjon og formidling av nyhende, aktualitetsstoff og samfunnsdebatt,
2. kringkastarar, jf. kringkastingsloven § 1-1 tredje ledd og
3. elektroniske massemedium som har tilsvarande føremål og funksjon som medium nemnde under nr. 1 og 2.

Lova gjeld ikkje medium som har som hovudføremål å drive med reklame eller marknadsføring, eller som hovudsakleg er retta mot medlemmer eller tilsette i bestemte organisasjonar, foreiningar eller selskap.

§ 3. Plikt til å ha ein redaktør

Medium som nemnt i § 2 skal ha ein redaktør.

Med redaktør er i denne lova meint den som tek avgjerd om innhaldet i mediet eller om ein del av dette, anten han blir kalla redaktør, utgivar eller noko anna.

§ 4. Redaksjonell fridom

Innanfor ramma av grunnsynet og føremålet til verksemda skal redaktøren leie den redaksjonelle verksemda og ta avgjerder i redaksjonelle spørsmål.

Eigaren av medieføretaket eller den som på eigaren sine vegner leier føretaket, kan ikkje instruere eller overprøve redaktøren i redaksjonelle spørsmål, og kan heller ikkje krevje å få gjere seg kjend med skrift, tekst eller bilete eller høyre eller sjå programmateriale før det blir gjort allment tilgjengeleg.

§ 5. Høve til å fråvike lova

Regelen i § 4 kan ikkje fråvikast gjennom avtale eller anna rettsgrunnlag til ugunst for redaktøren.

§ 6. Ikraftsetjing

Lova trer i kraft frå det tidspunkt Kongen fastset.

Frå 1 jan 2009, etter res. 13 juni 2008 nr. 603.